

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

YENİ TÜRK EDEBİYATI - IV DERS NOTLARI

3. Sınıf - 2. Dönem

İsa SARI
www.isa-sari.com

FECR-İ ÂTÎ DÖNEMİNDE NESİR

1. Servet-i Fünun'a benzeyen; fakat ondan daha ileri seviyede bir oluşum meydana getirmek isteyen Fecr-i Âtî taraftarları, "sanat, şahsi ve muhteremdir" görüşünü ortaya koymuşlardır.

2. Örnek olarak Fransız edebiyatı alınmış, eserlerde genellikle aşk ve tabiat konusu işlenmiştir. Gerçekten uzak tabiat tasvirleri görülür. Bunda Fransız sembolistlerinin etkisi de var denebilir.

3. Mizah, Fecr-i Âtî'de bir nebze gelişme göstermiştir. Ayrıca edebi tenkit de çok hareketlidir. Fecr-i Âtî taraftarları, Edebiyat-ı Cedide'nin artık bir etkisinin kalmadığını belirtmek ve kendilerine yöneltilen eleştirilere cevap vermek amacıyla geniş bir söz dalaşı kampanyasına girişmişlerdir.

4. **Cemil Süleyman Alyanakoğlu**, Fecr-i Âtî nesrinde öne çıkmış bir yazardır. Hikâyelerinde halk arasından seçilmiş kahramanlara yer verir. Romanlarında teknik bir mükemmellik göze çarpmazken, psikolojik tahliller oldukça başarılıdır.

5. Bir diğer romancı **İzzet Melih Devrim**'in eserlerinde hakim tema, çevrenin geneline hakim olan romantik aşklardır.

YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU

1. Önce Fecr-i Âtî'ye katılıp ardından Milli Edebiyat cereyanına dahil olmuş olan Yakup Kadri, Fecr-i Âtî'de iken bu topluluğun bütün özelliklerini sahip olmuş ve ferdiyetçi bir sanat anlayışı benimsemişti. Fakat Balkan Savaşı'ndan sonra "sanat için sanat" anlayışının pek doğru olmadığına inanmıştı. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra bütün memlekete yayılmış acı gerçekler karşısında gerçekleri ve millî duyguları ele alan hikâyeler yazmaya başladı. Bir ara savaşın acılarını unutabilmek için romantizme ve mistisizme yöneldi ve "Erenlerin Bağından" adlı psikolojik nesir dizisini yayımladı.

2. İşgal altındaki İstanbul'un acıklı manzarasını görüp büyük bir ümitsizliğe düşen yazar, Milli Mücadele'nin başarıya ulaşmasının ardından egoizmden sıyrılarak tekrar hayata ve olaylara yönelir. 1922 yılında Ankara ve Batı Anadolu'ya yaptığı gezilerinde Türk köylüsünün hayatını yakından tanıır.

3. Türk sosyal yaşamının meseleleri O'nun romanlarının başlıca temalarıdır: "Kiralık Konak"ta Tanzimât'tan Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar yetişmiş üç neslin düşünüş ve yaşayışındaki değişikliği ele alır. "Sodom ve Gomore" adlı romanında mütareke yıllarında İstanbul'un vahim durumunu gözler önüne serer. "Yaban" Milli Mücadele döneminin Anadolu'sunu yüzünü yansıtır.

4. Romanlarının ve hikâyelerinin neredeyse tamamında sosyal temaları işleyen Yakup Kadri'de sağlam bir gözlemcilik yeteneği vardır. Realizm'in etkisi görülür; fakat buna rağmen kendi düşüncelerini de belirtir.

5. Sağlam bir tekniğe sahip olan ve karakterlerini çok başarılı bir şekilde canlandıran yazar, eserlerini kuruluştan kurtarmak amacıyla onlara birer aşk olayı da eklemiştir.

6. Yakup Kadri'nin üslubu, Halid Ziya'dan sonra son devir Türk romanında görebildiğimiz en sağlam üsluptur.

MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ ROMAN VE HİKAYESİ

1. Meşrutiyet (1908)'ten sonra memlekette başlayan ve o devirde "Türkçülük" adı verilen milliyet hareketi, "edebiyatta millî kaynaklara dönme" düşüncesinin doğmasına yol açmıştır. "Millî kaynaklara dönme" sözüyle; dilde sadeleşme, yerli hayatı yansıtmaya kastedilmiştir. Bunları gerçekleştirmeyi ülkü edinen edebiyat akımına "Millî Edebiyat" adı verilmiştir.

2. Hikâye ve roman alanında, bir bölümü "Fecr-i Âtî" topluluğundan gelen (Yakup Kadri, Refik Halit), bir bölümü bu topluluk dışında kalan (Ebubekir Hâzım, Ömer Seyfettin, Halide Edib v.b.) sanatçılar, aralarındaki sanat anlayışı ve dünya görüşü ayrılıklarına rağmen yerli hayatı yansıtmaya konusunda birleşmiş görünüyordular.

3. Tanzimat ve Edebiyat-ı Cedide hikâye ve romanlarında vakaların İstanbul sınırları içinde kapalı durmasına karşılık bu devirde hikâye ve roman yurdun her köşesine açık tutulmuş, her tabakadan halkın yaşayışı konu olarak ele alınmıştır. Özellikle köy ve taşra hayatını anlatan başarılı ilk örnekler (Ebubekir Hâzım: Küçük Paşa; Refik Halit: Memleket Hikâyeleri; Reşat Nuri: Çalıkuşu v.b.) bu devirde verilmiştir. Kimi kitapların adları dahi (Refik Halit: Memleket Hikâyeleri; Ömer Seyfettin: Yalnız Efe - Anadolu romanı) sonradan "memleket edebiyatı" diye adlandırılan bu çığırı açıkça belirtir.

4. İlk edebiyat dışı bir amaçla, "taşraların ne halde olduklarını, köylülerin ne yaptığını, ne istediğini, memleketin neye muhtaç olduğunu yerinde görüp incelemek" için Tanin gazetesinin Anadolu'ya gönderdiği bir yazarının Anadolu'daki şehir, kasaba ve köyleri dokuz ay (1909-1910) adım adım dolaşarak hazırladığı röportaj niteliğindeki gezi notları (Ahmet Şerif: Anadolu'da Tanin) ve aynı yıl içinde "Anadolu Fatihaları"ni dile getirmek amacıyla yazılan; fakat yayınlandığı zaman hiç de ilgi uyandırmadığı halde, Cumhuriyet devrinde dikkati çeken bir roman (Ebubekir Hâzım: Küçük Paşa) ile açılan bu çığır, Refik Halit'in Anadolu sürgününden getirdiği hikâyeler "Memleket Hikâyeleri" ile geniş bir ilgi görmüş; Kurtuluş Savaşı yıllarında ise Anadolu insanının çetin alinyazısı üzerine eğilme hareketi (Halide Edip: Dağa Çıkan Kurt, Ateşten Gömlek / Yaban, Millî Savaş Hikâyeleri) artık zorunlu ve yaygın bir hal almıştır.

5. Gözleme dayanan bu yerli hayatı yansıtmaya isteğinin sonucu olarak, çoğu yazar Realizm (Ömer Seyfettin, Yakup Kadri, Refik Halit, Reşat Nuri,

Memduh Şevket v.b), hatta kimileri Natürallizm (Bekir Fahri, Selâhattin Enis, kimi hikâyeleriyle F. Celâlettin, kimi romanlarıyla Osman Cemal v.b.) ilkelerini benimsemişlerdir

6. Çoğu Fransız (Yakup Kadri, Refik Halit, Reşat Nuri, Peyami Safa, Abdülhak Şinasi), kimisi İngiliz (Halide Edip), kimisi Rus (Memduh Şevke) edebiyatlarının etkisi altında kalan bu devir sanatçılarının bir bölümü de Hüseyin Rahmi ve Ahmet Rasim yolunu sürdürmüşlerdir (Ercüment Ekrem, Sermet Muhtar, Osman Cemal, Reşat Nuri, F. Celalettin v.b) mizaha eğilim göstermesine yol açmıştır.

7. Parti kavgalarının kızıştığı meşrutiyet ve mütareke devirlerinde okuyucunun mizaha ve toplumsal yergiyeye düşkünlük göstermesi, bir çok yazarın (Ömer Seyfettin, Refik Halit, Ercüment Ekrem, Sermet Muhtar, Osman Cemal, Reşat Nuri, F. Celalettin v.b) mizaha eğilim göstermesine yol açmıştır.

REFİK HALİT KARAY'IN HİKAYE VE ROMANCILIĞI

1. Son devir Türk edebiyatının en renkli ve değerli şahsiyetlerinden olan ve ilk şöhretini küçük nesir parçaları ile yapan Karay, zamanla fıkra ve hikayeye oradan da romana geçti.

2. Onun fıkra, hikaye ve romanlarında dikkati en çok çeken özellik, gözlem kabiliyetindeki üstünlüktür. Olayları ve karakterleri en ince noktalarına kadar görmekteki başarısı gerçekten büyüktür. Ancak; bu başarısının daha çok dış görünümlere ait bulunduğunu, olayların sebeplerine ve kişilerin iç dünyalarına fazla ilgi göstermediğini de söylemek yerinde olur. Bunun içindir ki, yazılarında tasvirlerin çok başarılı ve canlı olmalarına karşılık, tahliller pek az görülür.

3. Refik Halit'in ikinci mühim özelliği ise, olayların ve insanların dürüst olmayan, kurnazlık ve menfaatçilikle ilgili yönlerini arayıp bulmaya şiddetle merakı olması ve bunun sonucunda ister istemez mizaha ve tenkide kaymak zorunda kalmasıdır. Hemen bütün yazılarında bulunan bu mizah unsuru yüzünden, birçok mizah fıkraları ile hikayelerini birbirinden ayırmak güçleşir.

4. Onun özelliklerinden söz edilirken, şahıslarının daima kendi sosyal çevreleri ile birlikte, verildiklerini, konuşma dilinin ve üslubunun bütün doğallığı ve canlılıkları ile yaşatıldığını da kaydetmek gerekir.

5. Güçlü bir gözlemci olan yazar, betimlemelerinde de neseldir. Realist bir anlayışa sahip olan yazarın sade bir dili ve yalın bir anlatımı vardır. Mizah ve eleştiri onun yapıtlarının ayrılmaz unsurlarıdır.

6. Öyküleri: Memleket Hikayeleri, Gurbet Hikayeleri Romanları: Sürgün, Hilgün, Bugünün Saraylısı, İstanbul'un bir Yüzü

7. *Memleket Hikayeleri*'nden uzun yıllar sonra *Gurbet Hikayeleri*'ni yayımlar. Bu hikayelerinde de, aydınların pek fazla tanımadığı küçük şehir-kasaba

memurlarıyla köylülerin yaşayışlarını, problemlerini eleştirden uzak, çözüm arayışına girişmeyen, çoğunlukla nükteli bir anlatımla kaleme alır. Onun hikayelerinde asıl öne çıkan nokta, dilin kullanılışıdır. Otantik kelimelere fazla yer vermeden, halkın konuşma tarzını yakalamaya çalışmış; hikayesindeki gerçekliği sağlamlaştıran duru bir Türkçe kullanmaya itina göstermiştir.

6. *Gurbet Hikayeleri*'ndeki *Eskici* adlı, metnin en ünlü hikayesinin konusu; beş yaşındaki bir çocuğun, memleketinden ayrıldıktan altı ay sonra ilk defa ana diliyle konuşan birini gördüğünde yaşadığı coşkulu sevinçtir. Eskici ile çocuğun saatler süren karşılıklı konuşmaları, kitaba adını veren gurbet duygusu ve vatan hasreti temasını abartısız bir gerçekçilikle gözler önüne sermektedir.

Bundan sonraki kısımlar, dersin işlenişine ve verilen kaynaklara göre değişiklik gösterebilir.